
OLIV TA'LIM MUASSASALARI TALABALARGA NIMA BERADI?

Boboto'xtayev Sohiv Abdusalim o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti,

ommaviy huquq fakulteti tyutori

abdusalimovich95@gmail.com +998977410772

Annotatsiya: *Ko'p insonlar o'zlariga savol berishadi: nima uchun shaxsan ularga oliy ta'lim kerak? Ushbu maqolada biz ushbu savolga javob berishga harakat qilamiz: biz oliy ta'limning ijobiy va salbiy tomonlari hamda O'zbekiston oliygohlarini xorijiy oliygohlardan qanday farq qilishi va o'ziga xos xususiyatlari haqida gapiramiz.*

Kalit so'zlar: *Oliy ta'lim, Universitet, static, mutaxassislik, karyera, grantlar, stajirovka, abituriyent.*

Аннотация: *Многие люди задаются вопросом: зачем лично им высшее образование? В этой статье мы попытаемся ответить на этот вопрос: поговорим о положительных и отрицательных сторонах высшего образования, а также о том, чем узбекские вузы отличаются от зарубежных и их характеристиках.*

Ключевые слова: *Высшее образование, университет, статика, специальность, карьера, гранты, стажировка, абитуриент.*

Annotation: *Many people ask themselves: why do they personally need higher education? In this article, we will try to answer this question: we will talk about the positive and negative aspects of higher education and how Uzbek universities differ from foreign universities and their characteristics.*

Key words: *Higher education, University, static, specialty, career, grants, internship, applicant.*

Oliy ta'lim talabaga nima beradi?

Ta'lim va diplom bitiruvchilarga hech narsani kafolatlamaydi, ular faqat **quyidagi imkoniyatlarni beradi:**

- Bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish. Universitet tizimi va professional o'qituvchilar tomonidan siz tanlagan sohangiz bo'yicha karyerani boshlash uchun deyarli barcha kerakli bilimlar beriladi. Biroq, o'qishni tugatgandan so'ng, ba'zan hamma ham muvaffaqiyatli va o'zi xohlagan ishni topa olmaslik ehtimoli ham mavjud. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, har ikki bitiruvchidan biri o'z mutaxassisligidan tashqari bo'lgan ishlarda mehnat faoliyat yuritadi. O'z kasbining

yetuk mutaxassisi bo'lish uchun oliy ta'lim dargohining beradigan bilimi bilan bir qatorda talabaning o'zidan ham katta mas'uliyat, qunt bilan bilim olish va boshqa xususiyatlar ham bo'lishi zarurdir;

- Ishga joylashish. Tegishli mutaxassislik diplomisiz tibbiyot, arxitektura yoki huquq va boshqa ko'plab sohalarga ishga qabul qilinmaydi. Sababi, deyarli barcha davlat organ va tashkilotlarda ishga qabul qilinadigan nomzodlarga quyilgan malaka talablari mavjud;

- Yuqori ish haqi. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, xodimning ta'lim darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, ishga kirishda uni shunchalik yuqori maoshli lavozim kutadi. Oliy ta'lim va o'rta (o'rta maxsus) ta'limga ega bo'lgan xodimlar o'rtasida ish haqi yuzasidan ayniqsa kuchli tafovut qayd etiladi. Ammo bu yerda, avvalgi xatboshida ta'kidlangani kabi, hamma narsa ta'lim muassasasi, talaba va uning harakatlariga bevosita bog'liq hisoblanadi;

- Karyera va akademik zinapoyada yuqoriga ko'tarilish. Universitet nomukammal, ammo yaxshi muvofiqlashtirilgan tizimni taklif etadi, buning natijasida inson o'z kelajagini rejalashtirishi mumkin. Misol uchun, bakalavr darajasini tugatib ishga kirish, magistraturaga kirish va torroq mutaxassislikni o'zlashtirish, fan nomzodi ilmiy darajasini olish, dars berish va tadqiqot olib borish va hokazo.

- Yirik universitetlarda doimo laboratoriya va tadqiqot markazlari mavjud. Bu majburiy laboratoriya ishlari bilan cheklanib qolishni istamaydigan va o'z tadqiqoti ustida ishlayotganlar uchun ajoyib imkoniyatdir. O'qish davomida o'zini ko'rsatishni va o'z bilimini amalda sinab ko'rmoqchi bo'lgan bo'lajak olimlar yoki shunchaki talabalar professorlar bilan bog'lanib, yordam olishlari mumkin.

Talabalar ko'pincha ularning jadvalida o'z mutaxassisligiga hech qanday aloqasi bo'lmagan juda ko'p keraksiz fanlar mavjudligidan shikoyat qiladilar. Ba'zan aktyorlar va rassomlar matematik tahlilni o'rganadilar, tilshunoslar va huquqshunoslar zamonaviy tabiatshunoslik tushunchalari, falsafa, iqtisodiyot asoslari va shu kabi mavzularda ma'ruzalar tinglashadi. Huquq, psixologiya, pedagogika, falsafa, sotsiologiya, bir yoki ikkita chet tili - bu universitet talabalari dasturga ixtisoslashtirilgan fanlar kiritilishidan oldin ham o'zlashtirish majburiy minimumdir. Ko'rinib turibdiki, asosiy mavzuda nazariya va amaliyotga e'tibor qaratish yaxshiroq emasmi? Yo'q. Universitet ta'limini tor yo'naltirilgan ta'limdan ajratib turadigan narsa shu. Shunday qilib, oliy ta'lim turli fanlarning asosini tashkil qiladi. Boshqacha qilib aytganda, bunday bilimlarni fon yoki fon bilimlari deb atash mumkin. Ular talabaning dunyoqarashini kengaytiradi, tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi, fikr va xulosalarni shakllantirishga o'rgatadi.

Ba'zi bir xorijiy davlatlarda talabalar yangi narsalarni sinash va o'rganish, ko'nikmalar doirasini kengaytirish maqsadida qo'shimcha kurslarni tanlashida ham talabalar ko'pincha asosiy mutaxassislikdan chetga chiqadilar.

Grantlar va stajirovkalar. Ta'lim almashinuv dasturlari, stajirovkalar, grantlar va stipendiyalarga keng imkoniyatlar ochib beradi. Ular qisman yoki to'liq fondlar, davlat yoki universitetlarning o'zlari tomonidan to'lanadi. Bu boshqa davlatda ishlash yoki o'qish uchun ajoyib imkoniyat hisoblanadi. Bunday dasturlarning yana bir afzalligi - sayohat va madaniy almashinuvning bebaho tajribasi, dunyoqarashini kengaytirish va ko'plab yangi ijobiy taassurotlarga ega bo'lishdir.

Ijtimoiylashtirish. Ko'pgina abituriyentlar omma oldida nutq so'zlashdan qo'rqishadi. Universitetlar ushbu yunalishlarda bir qancha ijobiy va samarali ishlar olib boradi. Deyarli har doim talabalar seminarlarda muloqot qiladilar va nutq so'zlaydilar, tadqiqot, kurs va tezislarni himoya qiladilar, og'zaki imtihonlar topshiradilar.

Ko'pchilik uchun universitetdagi haqiqiy chiqish bu talabalar uyushmalaridir. Har bir inson qiziqishlari, ko'nikmalari va sevimli mashg'ulotlariga ko'ra jamoa (uyushma, tugarak) larga a'zo bo'lishlari mumkin.

Bularning barchasi muloqot qilishni, odamlarda yaxshi taassurot qoldirishni, o'zingizni to'g'ri ko'rsatishni, to'g'ri tanishlarni topishni o'rgatadi. Bu ko'nikmalar keyingi hayotdagi ish va oilada katta yordam beradi.

Mazkur yunalishda, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2019-yilning mart oyida beshta muhim tashabbus ilgari surilgan bo'lib, ular quyidagilardan iborat:

Birinchi tashabbus yoshlarning musiqa, rassomlik, adabiyot, teatr va san'atning boshqa turlariga qiziqishlarini oshirishga, iste'dodini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi.

Ikkinchi tashabbus yoshlarni jismoniy chiniqtirish, ularning sport sohasida qobiliyatini namoyon qilishlari uchun zarur sharoitlar yaratishga yo'naltirilgan.

Uchinchi tashabbus aholi va yoshlar o'rtasida kompyuter texnologiyalari va internetdan samarali foydalanishni tashkil etishga qaratilgan.

To'rtinchi tashabbus yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, ular o'rtasida kitobxonlikni keng targ'ib qilish bo'yicha tizimli ishlarni tashkil etishga yo'naltirilgan.

Beshinchi tashabbus xotin-qizlarni ish bilan ta'minlash masalalarini nazarda tutadi.

Vaqtning boshqarish (time management) ko'nikmalari.

Belgilangan muddat tugashiga bir hafta qolganda imtihonlarga tayyorgarlik ko‘rish stress va charchashga olib kelishi mumkin. Universitetda qachon va qaysi fanga tayyorlanishni oldindan rejalashtirish kerak. Semestr boshida talabalarga fanning taxminiy rejasi va foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati beriladi. Universitetda “bugun qiling va ertaga moslashing” tamoyili vaqtni boshqarishning asosidir.

Rejalashtirish qobiliyati, ayniqsa, o‘qishdan tashqari, sport, ko‘ngili ilmiy tadqiqotlar, san’at yoki boshqa faoliyat sohalarini yaxshi ko‘radiganlar uchun kuchli rivojlanadi.

Oliy ta‘lim talabaga nima bermaydi:

- Kafolatlangan ish bilan ta‘minlash. Yana bir bor ta‘kidlash lozimki, diplom bitiruvchining yaxshi ish topishiga kafolat bermaydi. Bilim - bu vosita va undan qanday foydalanishni bitiruvchining o‘zi hal qiladi.

- Eng dolzarb ko‘nikmalar. Ko‘plab oliy ta‘lim muassasalarida berilayotgan bilimlar bugungi globallashtirish zamon bilan hamnafas emas. Bugungi kunda ijtimoiy munosabatlar kundan kunga yangilanib, o‘zgarib borayotganligi sababli mavjud ta‘lim tizimlari doimiy ravishda yangilanib turishi kerak, ammo hamma oliygohlar ham buni o‘z vaqtida samarali bajara olmaydi. Masalan, hatto rivojlangan mamlakatlardagi ish beruvchilarning 52 foizi bitiruvchilar zarur amaliy ko‘nikmalarga ega emas deb hisoblaydilar. O‘z-o‘zini tarbiyalash zamonaviy bilimlarning kalitidir.

- Ish tajribasi. Har holda, amaliyot muhim ahamiyatga ega. Qizil diplomli bitiruvchi, a‘lo baholarsiz lekin ish tajribasiga ega bo‘lgan tengdoshiga qaraganda ancha uzoqroq ish qidirishi mumkin. Universitet amaliyotga tayanmang. Ba‘zan universitetda ular buni shunchaki ko‘rsatish uchun topshirishadi, lekin ular hech qanday foydali tajribaga ega bo‘lmasliklari mumkin.

Oliy ta‘limning barcha kamchiliklari bilan birga, uning asosiy afzalligi ham qattiq, ham yumshoq ko‘nikmalarni rivojlantirishdir. Universitetda siz to‘siqlarni engib o‘tishni, ustuvorliklarni belgilashni, qisqa vaqt ichida imkonsiz narsani amalga oshirishni, sabr-toqatli bo‘lishni, maqsadingizga erishishni o‘rganishingiz mumkin. Ammo shuni eslatib o‘tish joizki, universitet hech narsaga kafolat bermaydi, shuning uchun nimani o‘rganish o‘zingizga bog‘liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. <https://president.uz/oz/lists/view/3887>
2. <http://ima.uz/uz/services/statistik-malumotlar/>
3. <https://www3.wipo.int/ipstats/searchForm>
4. Влияние международной патентной системы на развивающиеся страны: исследование, проведенное г-ном гетачью менгисте. Ассамблеи государств-

членов ВОИС. Тридцать девятая серия заседаний Женева, 22 сентября – 1 октября 2003 г.

5. https://www.wipo.int/pct/ru/pct_contracting_states.html

6. WIPO. PCT:вопросы и ответы. Апрель 2020г

7. <https://pct.wipo.int/ePCT/>

8. Patent Cooperation Treaty (PCT) for Private Applicants. 1 January 2022.

9. https://www.gov.il/en/service/filing_an_international_application_pct

10. https://www.gov.il/en/service/filing_an_international_application_pct

11. Договор о патентной кооперации — реальный путь патентования за рубежом Г. Ф. Востриков, Т. В. Апарина

12. WIPO. PCT:вопросы и ответы. Апрель 2020г